

Roman Petrović: Ulica,
1923.

PROLJETNA IZLOŽBA »CVIJETE ZUZORIĆ«
— Orijentacija jednog arhitekta —¹⁾

Arhitektura, skulptura i slikarstvo se međusobno dopunjuju. Grabrijan, koji na posao arhitekta nikada nije gledao zanatski, već idejno, stvaralački, osjeća intenzivnu potrebu za tim dopunama. On aktivno sudjeluje u radu kluba »Cvijeta Zuzorić«, piše kritike i prikaze, nalazi se među osnivačima »Collegium artisticum«-a, na otvorenju izložbe »Krug« govori o razvoju slikarstva u Sarajevu... Ovo je izvod iz članka koji je napisao povodom Proljetne izložbe »Cvijeta Zuzorić« u maju 1937. godine, i u kome indirektno povezuje kretanje savremenog slikarstva i arhitekture. — (Red.)

Impresionizam teži da prikaže u slikarstvu svijet kao fenomen boja, da stvara impresiju (utisak) — iluziju: zažmiri, udalji se od slike, sada posmatraj! — predaj se iluziji i raspoloženju — simfoniji boja!

Boja je, dakle, impresionistima sve, njihov produkt slikana slika: uljana, akvarel ili pastel — a objekat im je šarena priroda (pejsaž).

Kubizam je reakcija na taj svijet iluzije, tj. slikarstvo određenih masa — plastike i arhitekture u zadnjoj konsekvenciji — tijela. Tijelo je određeno u slici svjetlom: sjenom ili tonovima — ne bojama! Elementarno, dakle, dva tona: crno i bijelo ili grafika.

— Pa i impresionizam prikazuje plastiku i arhitekturu, a i kubizam radi bojama!

— Jeste! Ali impresionizam je sve boja. Arhitektura mu je prelijevanje boja — dok je kubizmu opet sve tijelo, pa i čovjek, i priroda kad ih prikazuje.

Ima jedan pravac kubizma koji prikazuje sve u apstraktnim geometričkim likovima:

kvadratu, trokutu i krugu;

valjku, čunu i kugli,

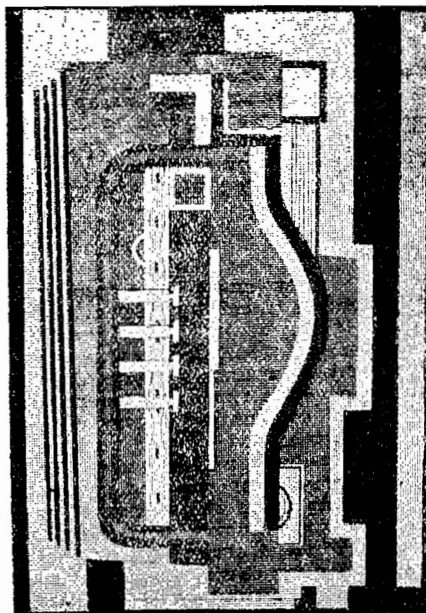
prizmi, piramidi i kocki (kubusu)!

Artikli industrije, produkti mašinizma su ovako građeni.

¹⁾ Članak u cjelini objavljen u »Jugoslavenskom listu« od 9. maja 1937. g. (Izostavljena je kritika izloženih slikarskih radova, a ispuštena mjesta označena su tačkicama).

Rotluff: Glava

Leger: Harmonika

Lijep je, n. pr., kvadrat ili krug za čovjeka koji umije da u njemu uživa, to su tvorbe čovječjeg uma, bolje tehnike, za razliku od tvorbi prirode, ove su tvorbe konstruisane ili izgrađene, pa otuda i pravac u umjetnosti, tzv. konstruktivizam. Konstruktivizmu je slika kompozicija geometrijskih likova: lijepih proporcija u lijepim međusobnim odnosima — poezija tijela! — čovjek geometrijskog mozga osjeća skladnost — on u njima uživa.

Rado priznajem da su moje simpatije kao arhitekta na strani kubizma. Dugo prije moderne arhitekture, tj. prije arhitekata, su slikari — kubisti — spremali uskrsnuće nove arhitekture. Danas, kad je preuzela arhitektura opet vodstvo u umjetnosti (arhitektura je naime umjetnost!), čujem koji put da slikari zavide arhitektima na njihovoj konstrukciji — mnogi moderni arhitekti su i slikari — kubisti.

Pa zar je slučaj, da nastupa, pored pejzaža na izložbi, sve više i arhitektura? Staro Sarajevo mora postati svojom plastičnom arhitekturom pravi Eldorado našim kubistima!

Možda bi trebalo ovu genezu, iz slike u grafiku, iz pejzaža u plastiku, na izložbi čak i više i svjesnije naglasiti!

Ova poslijeratna grafika oslobađa se **impresionizma**, pa je stoga **eruptivna**, nasilna, jakih kontrasta — sugestivna: ne obazire se na obradu detalja, koliko na cjelinu, i podsjeća u svom primitivizmu čak i na crnačku umjetnost.

No, Francuzi su, međutim, prešli i taj stadij i okrenuli se kultivanju detalja i obrisa, tj. linije. Dakle, od tijela do površine, do linije: crtež finih osjećajnih, čistih (pur) linija, pa se taj pravac u slikarstvu zove: purizam — težnja, koja je naznačena već i kod nekih naših.